

Irak'taki Gelişmeler ve Türkiye (I)

Kısa Tarihçe

Türkiye Irak'la 400 km'ye yakın bir sınırı paylaşmaktadır. Irak'taki gelişmeler Türkiye'yi doğrudan etkilemekte, Irak Türkiye için aynen Suriye gibi sadece bir dış politika sorunu olmaktan çok öteye bir önem taşımaktadır. Irak'taki istikrarsızlık ve iç savaş Türkiye için güvenlik riskleri doğurmaktadır. Irak'ın ve ülkenin kuzeyindeki Kürt oluşumunun geleceği Türkiye için önemli sonuçlar doğuracaktır. Irak 1980'li yıllardan başlayarak Türkiye için önemli bir ekonomik ortak haline gelmiştir. 2014 Yılında Irak Türkiye'nin dış ticaret ortakları arasında Almanya'dan sonra ikinci sırada yer almıştır. Irak'taki istikrarsızlık Türkiye'nin önemli bir ticari ortağıyla ekonomik ilişkilerine de olumsuz şekilde yansımaktadır.

Bugün Irak'taki istikrarsızlık ve gelişmelerle Suriye'deki iç savaş arasında doğrudan bağlar ve benzerlikler bulunduğu açıktır. El Kaide'nin bir uzantısı olarak ortaya çıkan IŞİD hem Irak hem de Suriye'de geniş alanları halen elinde tutmaktadır. Bundan daha önemlisi hem Irak hem de Suriye İran'la Suudi Arabistan arasında bölgede, mezhep ayrılıkları kullanılarak sürdürülen, güç mücadelesinin bir parçası ve alanı haline gelmişlerdir. Bununla birlikte Irak'ın sorunlarının başlangıcı, Suriye'den farklı olarak, 2010-11 yıllarında bütün Arap Dünyası'nı etkileyen Arap Baharı'ndan çok önceye, Irak'ın diğer bir Arap ülkesi olan Kuveyt'i işgaline kadar gitmektedir.

Irak 1920 yılından sonra Milletler Cemiyeti manda sistemi altında İngiltere tarafından idare edilmiş, ülkenin sınırları da İngiltere tarafından çizilmiştir. İngiltere ülkede krallık rejimi oluşturmuş, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere ile işbirliği yapan Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Irak kralı olarak ilan edilmiştir. Irak Krallığı 1932 yılında bağımsızlığını kazanmakla birlikte İngiltere'nin ülkedeki nüfuzu ve askeri varlığı uzun bir süre daha devam etmiştir. İngilizler yeni ülkenin yönetiminde Sünni eliti ön plana çıkartmış, ülke yönetimindeki Sünni ağırlık 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgaline kadar devam etmiştir.

Irak yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Petrol ve doğal gaz kaynakları bakımından Dünya'nın en zengin ilk beş ülkesi arasında yer almaktadır. Bölgedeki diğer Arap ülkelerinden farklı olarak Irak zengin su kaynaklarına ve tarıma uygun topraklara sahiptir. Dicle nehrinin su kapasitesinin çok önemli bir bölümü Irak topraklarından doğmaktadır. Zengin doğal kaynakları Irak'ın bir ülke olarak başarılı olması için gerekli alt yapıyı hazırlamış, ancak Irak doğanın bahşettiği bu imkandan yararlanamamış ve bağımsızlıktan bu yana süren kötü yönetimler ve dış maceralar Irak'ı iç savaşın içinde, başarısız ve fakir bir ülke haline getirmiştir.

Irak'ın Nüfus yapısı

Irak'ın bugün karşılaştığı sorunların temelinde ülke nüfusunun etnik, dini ve mezhepsel yapısının bulunduğunu ileri sürenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Gerçekten bugün 36 milyon civarında olan ülke nüfusu sadece etnik değil din ve mezhep esasında da bölünmüştür. Ülke nüfusunun % 80 'den daha az bir kısmının Arapça konuşanlardan, % 20 kadarının ise

Kürtler'den oluştuğu tahmin edilmektedir. Ülkede Türkmenlerin de aralarında bulunduğu diğer etnik azınlıklar da yaşamaktadır. Yabancı kaynaklar Türkmen nüfusunun toplam nüfus içindeki oranını % 2 gibi vermekte, ancak gerçek rakamın bunun üzerinde olduğu belirtilmektedir. Ülkedeki Kürt nüfus yoğun olarak ülkenin kuzeyinde üç vilayette (Dohuk, Erbil ve Süleymaniye) yerleşmiştir.

Irak nüfusu mezhepsel olarak da bölünmüştür. Ülke nüfusunun % 98 kadarı Müslüman'dır. Bununla beraber Müslümanlar Şii ve Sünni olarak ikiye ayrılmıştır. Kürtler dışındaki nüfus dikkate alındığında Şii'lerin % 50'nin biraz üzerinde, Sünnilerin ise % 30 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Iraklı Kürtlerin hemen tamamı Sünni mezhebindedir. Ülkede yaşayan Türkmenler ise mezhep açısından Sünni ve Şii olarak yarı yarıya bölünmüştür. Ülkede Hıristiyanlar ve Yezidiler gibi küçük dini azınlıklar da yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu Arapça konuşan ülke Hıristiyan nüfusu zaman içinde ülke dışına göç nedeniyle erimiş bugün yok olma noktasına gelmiştir.

Arap ülkeleri arasında Irak (küçük bir ada olan Bahreyn Emirliği dışında) Şii mezhep mensuplarının çoğunlukta olduğu tek ülkedir. Sadece Arapça konuşan nüfus dikkate alındığında ülkedeki Şii-Sünni dengesi Şii lehine daha da büyümektedir. Buna rağmen Irak bağımsızlığını kazandığından 2003 yılındaki ABD işgaline kadar Sünni sivil ve askeri elitler tarafından yönetilmiştir.

Saddam Hüseyin'i iktidara getiren gelişmeler

Irak bağımsızlığını kazandığı 1932 yılından 1958 yılına kadar Arap ancak Iraklı bile olmayan bir kraliyet ailesi tarafından yönetilmiştir. İlk Irak kralı Haşimi ailesi mensubu Faysal'dır. İngilizler Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in oğullarından birini (Abdullah) kurdukları Ürdün Krallığı'nın, diğer bir oğlunu (Faysal) ise Irak Krallığının başına getirmişlerdir. Irak'ta Haşimi krallık yönetimi bağımsızlıktan 26 yıl sonra kanlı bir askeri darbeye yıkılmış, Ürdün'de ise günümüze kadar devam etmiştir. Krallık yönetimi döneminde Irak'ta Sünni'ler yönetiminde hâkim duruma gelmişler, ülke büyük Sünni aileler tarafından yönetilmiştir.

Krallık yönetimi döneminde Irak Orta Doğu'da İngiltere ve Batı'ya en yakın Arap ülkesi olmuş, İngiltere ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1932 yılından sonra da Irak'ta askeri üs ve asker buldurmaya devam etmiştir. Bununla birlikte İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasına verdiği destek, 1948 yılında Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasına giden gelişmeler, İsrail kurulduktan sonra Batılı ülkelerden aldığı siyasi ve askeri destek, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin İngiltere'nin yerini alarak İsrail'in en büyük destekçisi haline gelmesi, bütün Arap Dünyası'nda olduğu gibi Irak'ta da Batı düşmanlığını arttırmıştır. Soğuk Savaş döneminde Irak'ta, ABD ve Batı karşıtlığı hızlı bir şekilde yükselmiştir. Kral ailesinin İngiltere ve Batı ile devam eden yakın bağlarına rağmen 1950'li yıllarda Irak toplumu içinde artan Batı düşmanlığı sonuçta ülkeyi 1958 askeri darbesini getirmiştir.

1958 yılında askeri darbeye monarşinin yıkılmasından sonra Irak askeri rejimler tarafından yönetilmiş, Arap Sosyalist Baas Partisi de yine 1968 yılında askeri bir darbeye yönetimi ele geçirmiştir. 1958-1968 arasında geçen 10 yıl Irak'ta istikrarsızlığın ve belirsizliği arttığı bir dönemdir. Bu dönemde ülkede Baas Partisi giderek büyümüş, parti mensupları üzerinde artan baskılar 1968 Baas darbesini engelleyememiştir. Arap milliyetçiliği üzerine kurulan Baas partisi Irak'ta 1968 ila 2003 yılları arasında kesintisiz 35 yıl iktidarı elinde tutmuştur.

1968 yılındaki Baas darbesi Irak'ta Saddam Hüseyin'i ön plana çıkartmış, ülkeyi yönetmesine karşılık Saddam Hüseyin 1979 yılına kadar perde arkasında kalmayı tercih etmiştir. 1979 yılında ise resmen Irak cumhurbaşkanlığını üstlenmiştir. 35 Yıl süren Saddam Hüseyin diktatörlüğü Irak'ı dış politikada bir maceradan diğerine sürüklemiş ve 2003 yılında ABD'nin Irak'a askeri mücadelesi ve ülkeyi işgaliyle son bulmuştur. Krallık döneminde olduğu gibi askeri yönetimler ve Saddam Hüseyin diktatörlüğü dönemlerinde de Irak siyasi hayatında Sünni azınlığın kontrolü devam etmiş, Kürtler ve Şiiler yönetimden daha fazla dışlanmış, Saddam Hüseyin Kürtler kadar ülkede çoğunlukta olan Şiiler üzerinde de ağır bir baskı kurmuştur.

Irak-İran Mücadelesi

Saddam Hüseyin'in baskıcı totaliter kötü yönetimi iç politikada olduğu gibi dış politikada da kendini göstermiş, Irak'ın iki komşusu (İran ve Suriye) ile ilişkileri giderek bozulmuştur. Irak-İran ilişkilerindeki bozulma Şah döneminde başlamış, Irak'ın Şat-ül Arap nehri üzerinde iki ülke arasındaki sınırı nehrin İran kıyısına çekme istemesi iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir. İran 1970'li yılların başından itibaren Irak'taki Kürt ayaklanmasını desteklemeye başlamış, İran ve ABD'nin desteğiyle Irak'ın kuzeyindeki Kürt ayaklanması ciddi bir nitelik kazanmaya başlamış, ülkenin kuzeyinde kontrolü sağlamada karşılaştığı zorluk Irak'ı İran'la anlaşmaya zorlamıştır. 1975 yılında Cezayir'de iki ülke arasında varılan anlaşmayla Irak Şat-ül Arap'ta tekrar ortay çizgiyi sınır olarak kabul etmek zorunda kalmış, İran ise Iraklı Kürtlere verdiği açık desteği ve silah sevkiyatını kesmiştir.

Irak'ın Basra Körfezi'ne kıyısı sadece 58 kilometredir. Bu bakımdan Şat-ül Arap Irak'ın petrol ihracatında önemli bir rol oynamaktadır. Irak'ın Cezayir Anlaşması'yla Şat-ül Arap'taki statükoyu kabul etmeye zorlanması İran için belirgin bir dış politika zaferi sayılmıştır. Bununla birlikte 1970'lerden itibaren İran'ın bölgede artan öneminin dengelenmesinde Irak önemli bir rol oynamaya başlamış, Basra Körfezi ve hatta Orta Doğu'daki Arap-İran dengesinin devamında Irak'ın rolü belirgin bir şekil almıştır.

Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'ın İran'la ilişkilerinde önemli gelişmeler İran'da Şah rejiminin devrilmesi ve İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra yaşanmıştır. Saddam Hüseyin yönetimi sırasında Irak'lı Şii liderlerin çoğu ülke dışına kaçmak zorunda kalmış, bunların önemli bir bölümü İran'a yerleşmişlerdir. İslam devriminden sonra Saddam Hüseyin İran'ı daha büyük bir tehdit olarak görmeye başlamış, İran'ın Huzistan bölgesindeki Arapça konuşan nüfus üzerinde etki kurmaya çalışmıştır. İran dini lideri Humeyni'nin Irak halkını Irak'taki Baas rejimini devirmeye teşvik eden çağrılarından sonra Saddam Hüseyin İran'a saldırmış, iki ülke arasında çıkan savaş 8 yıl sürmüştür.

1980-1988 İran-İrak savaşı iki ülkenin petrol gelirlerinin çok büyük ölçüde askeri masraflara gitmesine sebep olmuş, , iki ülke de petrol gelirleri kalkınmaya değil silah alımına harcamak zorunda kalmışlar ve iki ülke ekonomisi de savaştan olumsuz şekilde etkilenmiştir. Irak kendi ekonomik kaynaklarını savaşa ayırmak zorunda kaldığı gibi, Körfez Arap ülkelerinden de büyük miktarlarda borç almak zorunda kalmış, petrol zengini Irak savaştan büyük bir dış borçla çıkmıştır.

İki ülkenin 8 yıl süren savaşta uğradığı insan kaybı da büyüktür. Savaş sırasında Irak'ın başlatmasıyla tarafların kimyasal silah kullandığı da bilinmektedir. Irak savaşın ilk aylarında elde ettiği toprak kazançlarını daha sonra tamamen kaybetmiş, savaşta askeri üstünlük büyük ölçüde İran tarafına geçmiştir. Savaş BM arabuluculuğuyla sona ermiş, Irak Şat-ül Arap

dahil İran'la savaş öncesi sınırlarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Savaş sırasında 1981 yılında İsrail Osirak'daki nükleer reaktörü bombalayarak, Irak'ın nükleer programına büyük bir darbe indirmiş, Osirak'daki nükleer tesis daha sonra İran hava kuvvetleri tarafından da bir kaç kez saldırıya uğramıştır.

İran-Irak savaşı Saddam Hüseyin'in planladığı şekilde sonuçlanmasa da Irak'ın bölgede Arap-İran dengesinin korunması konusundaki rolünü bir daha göstermiş, Körfez Arap ülkeleri savaşta Irak'ı tam olarak desteklemişler, Körfez Arap ülkelerinden Irak'a milyarlarca dolar akmıştır. Arap ülkeleri arasında savaşta İran'a destek veren tek ülke Suriye olmuş, bölgedeki İran-Suriye ittifakının temelleri bu dönemde atılmıştır. Suriye'nin savaşta İran'ı desteklemesi üzerine Irak Suriye üzerinden Akdeniz'e ulaşan Kerkük-Banyas boru hattını tamamen olarak kapatmış, Irak petrolünü sadece yapımına 1970 yılında başlanan Kerkük-Yumurtalık boru hattından Akdeniz'e ulaştırabilmiştir.

Esasen Irak ve Suriye arasındaki ilişkiler İran'daki İslami devriminden önce de iyi bir zemine oturtulamamış, iki ülkede de Baas partilerinin iktidarda olmaları ilişkilere olumlu bir katkı yapmamış, tersine iki ülke arasındaki rekabet ve husumeti arttırmıştır. Suriye'de Alevi, Irak'ta Sünni azınlık yönetimindeki rejimlerin bulunması, Hafız Esat ile Saddam Hüseyin arasındaki Baas liderliği için mücadele ve kişisel husumet iki ülke arasındaki ilişkileri kötü şekilde etkilemiş, İran'daki rejim değişikliği Hafız Esat'a Irak'a karşı güçlü bir müttefik kazandırmıştır.

İran-Irak savaşı bölgedeki Suudi Arabistan/Körfez Arap ülkeleri-İran çatışmasını açık bir şekilde ortaya çıkartmış, İran Hafız Esat yönetimindeki Suriye ve Lübnan'daki Hizbullah ile bağlarını güçlendirmeye, buna karşılık Körfez Arap ülkeleri ise İran'ın bölgede artan gücünü engelleme gayretlerini şekillendirmeye ve bölgede İran'a karşı bir denge oluşturmaya başlamışlardır. Ancak, İran-Irak savaşından sonra meydana gelen ve Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan gelişmeler bölgedeki dengeleri büyük ölçüde değiştirmiş, İran dini lideri Humeyni'nin Saddam Hüseyin'in devrilmesi yönündeki isteği Irak halkı tarafından değil, İran'ı hasım devlet olarak gören ABD tarafından gerçekleştirilmiş ve ABD, isteyerek veya istemeyerek, Irak'taki yönetimi değiştirerek, bölgedeki dengeler içinde İran'a önemli bir avantaj sağlamıştır.

Kuveyt'in İşgali ve Birinci Körfez Savaşı

Saddam Hüseyin'in İran savaşından sonra yaptığı en büyük hata savaşın bitmesinden sadece 1,5 sene sonra bu kez bir Arap ülkesine saldırması ve Kuveyt'i işgal etmesi olmuştur. Zengin petrol kaynakları olan Kuveyt'in işgaline başta ABD ve İngiltere olmak üzere Batı ülkelerinden büyük bir tepki gelmiş, Saddam Hüseyin'e İran savaşı sırasında geniş destek sağlayan Körfez Arap ülkeleri bu kez Irak aleyhine dönmüşlerdir. Araplar içinde Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'a açık destek Ürdün'le birlikte Filistin Kurtuluş Örgütü ve lideri Arafat'tan gelmiş, Suriye Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı en sert tutumu alan ülkeler arasında yer almıştır.

Irak'ın Kuveyt'i işgali Orta Doğu bölgesinde bir seri gelişmeye yol açmıştır. ABD Kuveyt'in Irak işgalinden kurtarılması için uluslararası bir koalisyon oluşturmuş, tüm Körfez Arap ülkeleri gibi Suriye'de bu koalisyon içinde yer almıştır. Irak'ın BM tarafından konulan ekonomik yaptırımlara ve uluslararası toplum tarafından uygulanan ağır baskıya rağmen Kuveyt'ten çekilmemesi üzerine 1991 yılının hemen başında başlayan ilk Körfez savaşı çok kısa sürmüş, Amerikan güçleri çok kısa süre içinde Kuveyt'i Irak ordusundan temizlemiş,

Irak ordusunun Bağdat'a doğru çekilmesini sağlamıştır. ABD'nin Bağdat'ı ele geçirmesi ve Saddam rejimini devirmesi çok kolaylaşmışken, ABD yönetimi Körfez Arap ülkelerini dinleyerek Bağdat'ı işgal etmemiş ve Saddam Hüseyin Irak'ı yönetmeye devam etmiştir. Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesini sağlayan ilk Körfez savaşının mali yükünün yarısının Suudi Arabistan ve Körfez Arap ülkeleri tarafından karşılandığı bilinmektedir.

ABD Saddam Hüseyin'in Irak'ta iktidarda kalmasına izin vermekle birlikte, BM tarafından Irak'a uygulanan yaptırımların çoğu devam etmiş, Irak'ın petrol ihracatı ve gelirleri tamamen BM kontrolü altına alınmış, Saddam Hüseyin'in eline geçen petrol gelirleri büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Birinci Körfez Savaşı'nda Saddam rejiminin uğradığı yenilgi ülkenin kuzeyinde Kürtlerin güneyinde ise Şiilerin harekete geçmesine neden olmuş, ABD Saddam Hüseyin'in Kürtler ve Şiiler üzerindeki baskısını engellemek üzere ilk önce 36. paralelin kuzeyinde daha sonra 32. paralelin güneyinde Irak uçaklarına kapalı "uçuşa yasak bölgeler" kurulmasını sağlamıştır. Irak'ın kuzeyindeki uçuşa yasak bölge Türkiye, güneyindeki uçuşa yasak bölge ise Suudi Arabistan ve diğer Körfez Arap ülkelerindeki askeri üslere konuşlanan ABD ve müttefik ülke askeri uçakları tarafından kontrol edilmiştir.

Kuveyt'in kurtarılmasını amaçlayan ilk Körfez savaşı sonrasında Irak'ın büyük ölçüde zayıflatılması ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Varşova Paktı'nın dağılması Orta Doğu bölgesinde ABD'nin nüfuzunu önemli ölçüde arttırmış, Arafat'ın Saddam Hüseyin'in yanında yer alması Körfez Arap ülkelerinin FKÖ'ne yaptıkları yardımların büyük kısmının kesilmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler 1993 yılında İsrail ile FKÖ arasındaki Batı Yakası ve Gazze'de Filistin Geçici Yönetimi'ni kuran ve Filistin sorununun "iki devletli" çözümlerle nihayetlenmesini hedefleyen Oslo sürecini başlatmıştır. 1993 Yılında Ürdün İsrail'le Barış Anlaşması imzalayan ikinci Arap ülkesi olmuştur. Yine bu dönemde ABD'nin arabuluculuğuyla Suriye ve İsrail arasında "toprak karşılığı barış" temelinde ilk kez görüşmelerin başladığı görülmektedir.

Körfez savaşından yenilmiş, petrol ihracatı ve gelirleri uluslararası kontrol altına alınmış, kuzeyde Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı üç vilayeti (Erbil, Dohuk ve Süleymaniye) fiilen kontrol edemeyen bir ülke olarak çıkmasına rağmen Saddam Hüseyin idaresindeki Irak'ın hala Orta Doğu'daki dengelerde ve İran'ın Suriye ve Lübnan'daki Hizbullah'la doğrudan bağının kesilmesinde rol oynadığı görülmektedir. Ancak Saddam ve Baas rejiminin dış politikada yaptığı hatalar devam etmiş, Saddam Hüseyin ülkenin kitle imha silahlarının kontrolü için BM'le işbirliğinde gerekli açıklığı göstermekten kaçınarak ABD ve İngiltere'nin 2003 yılında Irak'a yeni bir askeri müdahalesi için gerekli zemini hazırlamıştır.

ABD'nin Irak'ı İşgali

Bugün ABD ve İngiltere'nin Irak'ın ciddi bir kitle imha silahları programının bulunmadığının farkında olduğu, Irak'ın kitle kimya silah üretim kapasitesinin ve BM'nin uyguladığı silah denetimine uymadığı iddialarının kasıtlı olarak büyütüldüğü, bu konudaki raporların Amerikan kamuoyunun Irak'ın işgaline desteğinin sağlanması için hazırlandığı artık bilinmektedir. ABD'nin Irak'a askeri müdahalesinin arkasında ABD'deki 11 Eylül terörist saldırılarının "intikamının" alınması için bu saldırılarla alakası olmamasına rağmen diktatör Saddam Hüseyin'in seçildiğine dikkat çekilmektedir. O dönemde ABD Başkan Yardımcısı olan Dick Cheney'in Amerikan petrol şirketleriyle olan kişisel bağlarının 2003 yılında Irak'ın işgalinin arkasında Irak petrol kaynaklarının tam kontrolü arzusunun bulunduğunu gösterdiğine inananlar çoğunluktadır.

Irak'ın işgali ayrıca Amerikan ve Dünya kamuoylarına ABD'nin Orta Doğu'ya barış, demokrasi ve çoğulçuk getirmeyi öngören Büyük Orta Doğu projesinin bir uygulaması ve ABD'nin Orta Doğu'da "yeni bir düzen" oluşturmak için harekete geçmesi olarak da gösterilmiştir. Amerikan yönetiminin bu dönemde Irak'taki durum ve Irak'a" demokrasi getirecek " Amerikan ordusunun Irak halkı tarafından "sevgi ve dostlukla" karşılanacağı, Irak'ın kısa sürede bölgede ABD dostu " demokratik bir ülke " haline getirilebileceği konusundaki bilgileri uzun süreden beri ülke dışında yaşayan Irak'la ve Irak halkıyla ilgileri fazla kalmamış Ahmet Çelebi gibi Iraklılardan aldığı, eski sömürgeci ülke İngiltere'nin de ABD yönetimini Irak'a askeri müdahalenin sonuçları ve Irak halkının tepkisi konusunda yanlış bilgilendirdiği anlaşılmaktadır. Amerika'nın Irak'ı işgalinden sonra Ahmet Çelebi gibi kişiler Irak yönetiminde ön plana çıkartılmaya çalışılmış, Çelebi 2005 yılında kısa süre petrol bakanlığına da getirilmiş, ancak 2005 seçimlerinde meclise girememiştir.

ABD'nin Irak'ı işgali Irak iç dengeleri kadar tüm Orta Doğu bölgesi için de kalıcı ve bölgedeki Arap-İran dengesini değiştiren, böylece tüm bölgeyi etkileyen sonuçlar yaratmıştır. Irak'ta bugün yaşanan istikrarsızlık ve iç savaşın nedenlerini bağımsızlıktan sonra bir çok Arap ülkesi gibi Irak'ta da birbirlerini takip eden kötü yönetimlere, Irak'ta mezhep ve etnik kimliklerin üstünde birleştirici bir Irak kimliğinin yaratılamamasına bağlamak mümkündür. Bir çok kişi Irak iç savaşının köklerini işgalden sonra ABD'nin Irak'ta yaptığı hatalara da bağlamaktadır. Bu hataların başında ABD'nin Saddam Hüseyin ve Baas rejimini değiştirirken tüm Irak devlet yapısını ve Irak ordusu ile güvenlik kuvvetlerini dağıtarak ortadan kaldırması, Irak'ta daha önce Lübnan'da denenilen ve başarısızlığa uğrayan mezhep ve etnik bölünmeleri ön plana çıkartan siyasi bir yapı kurmasıdır.